

Pierre Broué

Spartakismen, bolsjevismen och ultravänsterismen inför den proletära revolutionens problem i Tyskland (1918-1923) (1972)

Broués försvar av sin doktorsavhandling vid Universitetet i Paris X.

Det arbete som kortfattat presenteras här har förberetts mer eller mindre kontinuerligt under nära nog 15 år – detta är förståeligt då det gäller en forskare som under denna period åtagit sig tunga läraruppslag, men inte erhållit någon som helst materiell hjälp. Det är inte ett arbete av en specialist på Tyskland och författaren har inte givit sig i kast med det med utgångspunkt från den tyska historien, utan utifrån den internationella kommunistiska rörelsens historia, ett ämne som författaren ägnat mycket tid sedan sin ungdom av orsaker som är så uppenbara att han må förlåtas för att han inte hänvisar till dem här.

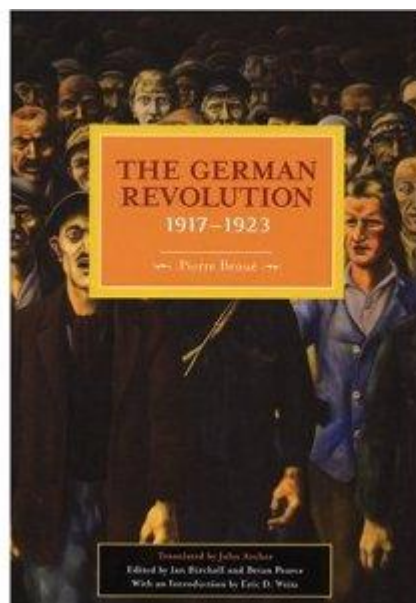
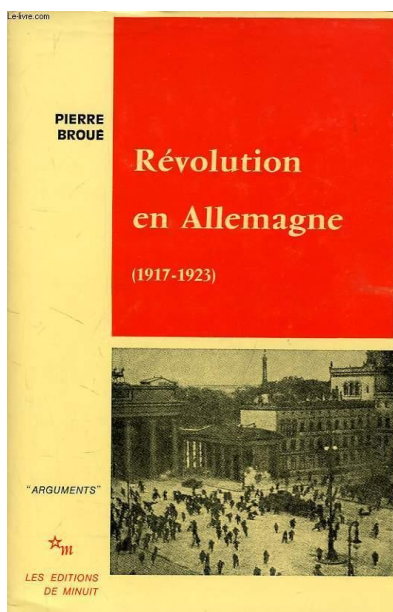
Vi har lockats av dessa problem på grund av att vi ville finna svar på frågor som, enligt vår åsikt, hittills inte behandlats på ett tillfredställande sätt. Vi frapperades av den stora plats som Tyskland upptog i de ryska bolsjevikerna övergripande, globala perspektiv och den roll som de tillmätte den tyska revolutionen. Faktum är att för dem var den ryska revolutionen i sig bara, och kunde bara vara världsrevolutionens första steg, där det andra avgörande steget, där mänsklighetens hela historia kunde stå vid en vändpunkt, bara kunde vara den tyska revolutionen. Denna övertygelse, vare sig den bara var underförstådd eller deklarerades uttryckligen, kan ses i alla analyser av världssituationen som bolsjevikerna utvecklade fram till 1923.

I detta sammanhang blev det faktum att revolutionen – världsrevolutionen – inte segrade i själva Tyskland en faktor av mycket stor betydelse, åtminstone i kommunismens historia. Det kan inte förnekas att händelserna kullkastade vissa av bolsjevikernas förväntningar, eftersom den tyska revolutionen inte segrade. Men det är också sant att det som skedde i Tyskland mellan 1917 och 1923 inte motbevisade, utan snarare bekräftade, och det inte enbart i deras egna ögon, bolsjevikernas analys av den annalkande tyska revolutionen och dess utsikter att lyckas, och Tysklands nyckelroll i historien om den världsrevolution som höll på att utvecklas.

Från den stunden ställdes frågan om vilken roll de ryska erfarenheterna, som ryssarna uppfattade dem, hade spelat under den tyska revolutionens utveckling, men även hur den uppfattades av de tyska militanter som försökte efterlikna dem. Med andra ord, vilken strategi och taktik använde de revolutionärer som kallade sig kommunister för att försöka uppnå den proletära revolutionens seger under dessa historiska omständigheter, som dominerades av den första proletära revolutionens seger i Ryssland? Här var det naturligtvis inte enbart en fråga om ”teser”, utan om de former som togs i bruk – vare sig det skedde genom eller mot de segrande bolsjevikernas inflytande och påtryckningar – genom överföring av dessa teser till organisatoriska former, framför allt till det kommunistiska parti som var den Kommunistiska internationalens tyska sektion.

Det var dessa dubbla inledande frågeställningar som fick oss att ge ämnet rubriken ”Spartakismen, bolsjevismen och ultravänsterismen inför den proletära revolutionens problem i

Tyskland”, vilket är den rätta titeln på detta arbete även om den bok som utkommit olyckligtvis har en annan och mindre passande titel.¹

Franska och engelska utgåvan av Broués bok

Det är ett faktum att försöket att i Tyskland skapa ett kommunistiskt parti som i detta land skulle kunna bli det ”revolutionära ledarskap” som bolsjevikpartiet hade varit i Ryssland, att bygga den organisation som kunde ta ledningen över massrörelsen – som var naturlig, nödvändig och verkligen ”spontan” – och som kunde ge ett medvetet uttryck åt den omedvetna processen, antog annorlunda former i Tyskland än i Ryssland när bolsjevikpartiet bildades och växte fram. För även om augustikonferensen 1917 Ryssland markerade en verklig förening av ett flertal organisationer eller grupperingar på grundval av en gemensam inställning till revolutionens problem, så hade det revolutionära partiet sin stabila grund i Lenins ryska socialdemokratiska arbetarparti (bolsjevikerna), till vilket de andra ”strömningarna” som Radek talade om anslöt sig. I Tyskland var det flera strömningar av varierande ursprung, vikt och sammansättning, men i praktiken lika viktiga, som kämpade och gick samman under kommunistpartiets utdragna födelse.

I allmänhet identifieras den tyska kommunismen under dess första år med *spartakismen*. Utan tvivel föreligger här en optisk illusion. Faktum är att spartakismen enbart präglar den tyska kommunismens förhistoria, den är en ren produkt av socialdemokratin, även om den tog form och byggdes som en reaktion mot denna, och även om den i högsta grad verkar vara märkt av ett världskrig som huvuddelen av socialdemokratin inte upplevde på samma sätt – inte på långa vägar.

Vid första anblicken verkar det som om *bolsjevismen* är en extern företeelse, till och med främmande, för den tyska rörelsen. När allt kommer omkring, var det inte Lenin själv som såg och definierade bolsjevismen som metoden att i *Ryssland* bygga ett socialdemokratiskt arbetarparti, ett ”revolutionärt parti”, som enligt hans mening redan existerade på andra håll? Det fanns inga eller nästan inga tyska bolsjeviker, enbart tyska militanter som under kriget individuellt antog bolsjevikernas internationalistiska hållning. Ändå är det omöjligt att behandla bolsjevismen som en rent rysk strömning: redan dess grundläggande idé, dess

¹ Boken publicerades ursprungligen 1971 i Paris med titeln **Révolution en Allemagne 1917-1923**. Engelsk översättning: **The German Revolution 1917-1923** (Leiden 2005, paperbackutgåva Merlin Press 2006).

grundläggande drag – och alla bolsjeviker betonar detta – visar att den på det hela taget och med alla nödvändiga anpassningar vidtagna, var en reproduktion i det tsaristiska Ryssland av den tyska socialdemokratiska ”modellen”. Det var detta som Zinovjev betonade efter Halle-kongressen², när han firade den ”gamla skolans” seger. Men i ett historiskt perspektiv verkade den inte med hela sin tyngd i Tyskland, genom en slags rekyl eller om ni så föredrar genom en dialektisk helomvändning av historien själv, förrän efter oktoberrevolutionens seger 1917 i Ryssland.

Ultravänsterismen – för detta var en verklig strömning i Tyskland och det skulle bildas ultravänsterorganisationer – träder fram på ett väsentligen annorlunda sätt. Den framträder som en konkret och riktig tolkning av de två andra strömningarna och drar samtidigt rakt igenom dem och genomsyrar dem. Den antar även motsägelsefulla särdrag. Otvivelaktigt kan vi finna dess ursprung i den svaga men faktiska strömning som regelbundet skakar om förkrigstidens socialdemokratiska gräsrotsorganisationer och som då och då uttrycks i pressen, i vilda strejker och till och med på kongresserna. Men den kommer att ta sig uttryck i att en hel generation soldater häftigt, och i många avseenden fullständigt, förkastar den socialdemokratiska inställningen till kriget, och senare, efter oktober 1917, i att de sluter upp bakom den ryska revolutionsmodellen med vilken de under lång tid skulle komma att identifiera sig.

Dessa tre strömningar smälte samman under åren 1917 till 1923 och blandades i olika proportioner både inom KPD (spartakisterna)³, som var anslutet till Kommunistiska internationalen, och i de bredare skikten av tyska arbetare som fram till slutet av 1920 var organiserade i det Oavhängiga socialdemokratiska partiet⁴, där ”spartakismen” föraktades och ”bolsjevismen” hyllades ... Det är detta sammanstrålade, dess rytm, dess form och den sanna omfattningen av sammanslagningen, och det relativa fortbeståndet och till och med återkomsten av de tre strömningarna inom KPD, som vi har försökt studera med avseende på dess former och konsekvenser. Själva kärnan i detta är studiet av de människor som slog sig samman för att den proletära revolutionen skulle bli segerrik.

Ämnet för vår forskning var därför inte den tyska revolutionen som sådan, och ännu mindre Tyskland under denna period, utan på sätt och vis snarare de tyska kommunisterna i deras organiserade form, deras parti och deras international, ett ramverk som de strävade efter att bygga för att kunna segra och föra till seger. Deras tillvägagångssätt intresserar oss inte som en ideologi som sådan, utan som ett historiskt fenomen. Dessa militanter tog itu med uppgiften med sin egen uppsättning idéer och erfarenheter, med sin egen socialdemokratiska bakgrund och dess traditioner som för dem fortfarande var mer levande och kraftfulla än vad de var medvetna om och som tvingade sig på dem både i form av teoretiska verktyg och erfarenheter, som inte alltid var direkta. De tog också itu med uppgiften omedelbart efter den ryska revolutionen, som de inte hade genomlevt utan endast sett på håll, en erfarenhet som överbringats till dem och som de hade uppfattat på ett förvrängt sätt, och som de långt ifrån alltid hade tillgodogjort sig i alla dess aspekter, utan som de för eget bruk tolkade i form av teser och bearbetningar, som för majoriteten av dem, i brist på teoretiska och praktiska erfarenheter, innebar att idén om det väpnade upproret stod i fokus.

² Det Oavhängiga socialdemokratiska partiets (USPD) Halle-kongress i oktober 1920 röstade för att ansluta sig till Kommunistiska internationalen, vilket medförde att majoriteten förenade sig med det tyska kommunistpartiet. Se Broué, **The German Revolution 1917-1923**, sid 439-43.

³ I december lämnade Spartakusförbundet det Oavhängiga socialdemokratiska partiet och bildade Tysklands kommunistiska parti (KPD). Se **The German Revolution**, sid 198-225.

⁴ Bildades under påsken 1917, när antikrigsoppositionen lämnade det socialdemokratiska partiet. **The German Revolution**, sid 73-87

Vi var och är fortfarande införstådda med att ett sådant ämnesområde kanske är alltför ambitiöst, framför allt med tanke på de svåra hinder som vi har stött på vad gäller dokumentationen. När vi inledde vår forskning verkade omständigheterna vara mycket gynnsamma: rikligt med publicerade källor, arkivmaterial, flygblad, affischer, betydande och till synes tillgängliga resurser i flera europeiska bibliotek. Men snart började problemen att staplas på varandra: stängningen tills vidare av Feltrinelliinstitutets arkiv, som vi trodde vi kommit närmare när vi kom till Grenoble (och den nästan hemliga nyöppningen som vi fick höra talas om när det var för sent att bestrida det hela), dokument från källor utanför den kommunistiska rörelsen, som Potsdams polisarkiv som förblev stängda för oss trots flera hänvändelser och ingripanden, interna dokument, såsom centralkommitténs arkiv i Institutet för marxism-leninism i Berlin och Moskva som också var oåtkomliga, även om vi vid ett tillfälle trodde att vi till slut skulle få tillgång till dokumenten i det senare. Vi undrade om vi skulle fortsätta eller ej, om ”politiken” helt enkelt omöjliggjorde en sådan forskning, speciellt för en forskare som inte gjorde någon hemlighet av sina uppfattningar och sina aktiviteter som militant. Frestelsen att ge upp var stor. Men av olika orsaker ansåg vi att vi inte skulle göra det.

För det första medförde den samtida polemiken å ena sidan och öppnandet av Paul Levi-arkiven⁵ i Buttingerbiblioteket i New York å den andra, att dokument blev tillgängliga som antingen ersatte de oåtkomliga originalen eller gjorde det möjligt för oss att dubbelkontrollera med hög grad av sannolikhet. Och även genom att forskare i DDR, såsom Hr Reisberg⁶, under de tio senaste åren börjat publicera dokument som visar att öppnandet av arkiven inte längre är direkt underordnat direkta politiska överväganden, och därför att andra utländska forskare, som inte blev utsatta för samma fördomar som jag, publicerade utdrag, sammanfattningar och slutsatser av dokument som kunde hindra oss att gå för långt: detta gällde särskilt arbetena på serbo-kroatiska av den jugoslaviska historikern Vera Mujbegović.⁷ Slutligen och framför allt: att ge upp skulle innebära att ge efter, att utan strid kapitulera i en kamp om historien, när vi var fast övertygade om att vi genom att fortsätta vårt arbete och akademiskt försvara och publicera det, också kunde driva på eller till och med framtvunga publiceringen av, eller åtminstone ge bättre tillgång till, källor som hittills hade varit stängda av orsaker man inte velat redovisa. Därför gav vi inte upp.

Otaliga svårigheter kvarstod. Vi ska endast nämna det geografiska avståndet mellan de olika arkiven och de höga kostnaderna för resor och mikrofilm när vi aldrig fick några bidrag, den stora mängden pressmaterial, tidsåtgången och utgifterna för att analysera dem för en provinsial forskare, svårigheterna av ”politiskt” slag, det plötsliga avslutet av en prenumerations-tjänst, vägran att hålla ett möte, vägran att bekräfta en berättelse som vi just fått höra, för att inte tala om obehagliga överraskningar såsom upptäckten av ett opublicerat dokument som sedan publiceras i tusentals exemplar, eller det faktum att efter att ha ägnat veckor och månader åt att spåra ett ytterst sällsynt dokument så kommer det helt plötsligt ut som nytryck. Under den senaste perioden har det kommit en skur av studier och skrifter som vittnar om ett växande och uppmuntrande intresse för vårt ämne som till slut hotade att när som helst förvandla vårt manuskript till Penelopes väv.⁸

Trots dessa svårigheter och de obestridliga brister som åtminstone indirekt är en konsekvens av dem, även om inte alla kan tillskrivas ”objektiva” förhållanden, har vi icke desto mindre kommit fram till vissa grundläggande slutsatser som vi här i grova drag ska redogöra för.

⁵ Paul Levi (1883-1930): advokat, närstående Luxemburg, ordförande i tyska kommunistpartiet 1920, men utesluten 1921 efter att ha offentligt kritiserat marsaktionen; återvände senare till socialdemokratiska partiet.

⁶ Arnold Reisberg (1904-1980): Österrike-född historiker av kommunistiska rörelsen.

⁷ Författare till en studie av det tyska kommunistiska partiet 1918-1923 (Belgrad 1968).

⁸ Penelope, fru till Odysseus, höll sina friare stängna under hans långa frånvaro genom att säga att hon inte skulle gifta om sig förrän hennes gobeläng var klar; men varje natt repade hon upp det hon vävt under dagen.

* * * * *

Den första rör den heterogena karaktären på strömningar som ursprungligen var distinkta. Det är tydligt att spartakismen hade många ansikten, att Liebknecht och Rosa Luxemburg trots deras gemensamma tragiska öde inte var identiska och att det dessutom fanns djupgående skillnader mellan dem och resten av den kärna som samlats kring dem, Spartakusförbundet, där det sida vid sida fanns män som Paul Levi – en högerkommunist – och Otto Rühle⁹ – en typisk ultravänsterist. Det är även uppenbart att det mellan ”bolsjevismens” olika talespersoner fanns mer än bara nyansskillnader, att det fanns skiljaktigheter och till och med motsättningar; och detta gällde inte enbart politikens praktiska tillämpning, utan sådana fundamentala teoretiska frågor som synen på partiet: i denna fråga hade inte Lenin samma uppfattning som Zinovjev och detta var inte enbart en tillfällig skillnad ... Slutligen tycktes det oss som att den ultravänsteristiska strömningen antog en karaktär som, även om den inte var permanent helt visst var kronisk, ty de organisationer eller grupper som den inspirerade löstes snabbt upp och återföddes nästan omedelbart i en annan form i en annan organisation: det var en djupgående strömning, med rötter i revolten mot den sociala strukturen och stelbentheten hos den socialdemokratiska praktiken, men även en strömning som skapades av speciella omständigheter, som var knutna till det som Tyskland blivit efter nederlaget, född ur vreden hos breda social skikt och som åter flammade upp vid minsta förändring i konjunkturen.

Inte nog med att den tyska kommunismen strävade efter att bli en syntes av dessa tre strömningar, som själva var heterogena, utan den strävade även efter att, med den ryska modellen som mönster, uppnå denna syntes på ett högre plan genom att återförena hela den tyska arbetarklassrörelsen på vägen mot seger och själva faktumet av denna potentiella seger.

Vår andra slutsats rör orsakerna till att man misslyckades, och vi tror att vi med de tusen sidor som vår studie omfattar har fått med tillräckligt många nyanser så att vi här mycket kortfattat kan sammanfatta vår bedömning. Den tyska kommunismens misslyckande med föresatsen att först splittra och sedan återförena orsakades endast delvis av yttre faktorer – i tid och rum – ty de ”tyska faktorernas” roll är avsevärt och i allmänhet underskattade, både vad gäller den politik som Kommunistiska internationalen förde fram till 1923 och i bolsjevikpartiets historia före och efter 1923.

Det är sant – många historiker har redan påpekat detta – att inflytandet från den ryska revolutionen, och sedan från Sovjetstaten, vägde mycket tungt på Tyskland, på dess arbetarrörelse och på klasskampens förlopp där: den roll som Bela Kun¹⁰ spelade 1921 i att sätta igång marsäventyret¹¹ är uppenbarligen en klar illustration och ett klassiskt exempel. Men det är mindre vanligt att man förstått att det finns en annan sida av myntet. Den tyska revolutionens perspektiv, världsrevolutionens andra steg, var inte på dagordningen och inom räckhåll enbart under tiden 1917 till 1919 – då den bildade bakgrunden till dispyten om Brest-Litovsk mellan Lenin och Bucharin¹² – utan även under 1920, 1921 och i ännu högre grad

⁹ Otto Rühle (1874-1943): Socialdemokratisk deputerad, stödde Liebknecht 1915; talesperson för ultravänstermajoriteten vid KPD:s grundningskongress; gick med i KAPD som han senare utslöts ur; återvände till SPD 1923; emigrerade till México, hjälpte till med att organisera Deweykommissionen om Moskvarättegångarna.

¹⁰ Bela Kun (1885-1937): Grundare av det ungerska kommunistpartiet, vid makten en kort tid 1919; skickades till Tyskland vid tiden för marsaktionen 1921, spelade en viktig roll inom Komintern, motsatte sig Stalins tysklandspolitik 1932 och motsatte sig senare Folkfronten för vilket han greps, torterades och avrättades.

¹¹ Marsaktionen, en alltför tidig och oförberedd generalstrejk som drogs igång av det tyska kommunistpartiet i mars 1921. Se **The German Revolution**, sid 491-503

¹² Fredsfördraget undertecknades 3 mars 1918 mellan Ryssland och det tyska imperiet, Österrike-Ungern, Bulgarien och det Ottomanska imperiet, vilket markerade Rysslands slutliga tillbakadragande från första världskriget; Bucharin motsatte sig detta och förespråkade ett revolutionärt krig mot Tyskland. Se **The German Revolution** sid 101-102, 117 och 123.

under 1923, då den utgjorde axeln i det internationella perspektiv som bolsjevikernas politik baserades på. Det är dessutom uppenbart att Tyskland under dessa år i bolsjevikeriska ögon utgjorde ett experimentellt laboratorium, en måttstock som de trodde gjorde det möjligt att pröva och bekräfta politiken, att förfina och anpassa den. Där sökte de och trodde de att de hade funnit det teoretiska uttryck och de omedelbara paroller som skulle göra det möjligt att översätta bolsjevikernas politiska linje och praktik till ett främmande språk, med andra ord att överföra bolsjevismen till Västeuropa. De beryktade 21 villkoren¹³, som bolsjevikerna utarbetade på grundval av sin allmänna analys av världssituationen och vidareutvecklade utifrån en analys och karaktäristik av det Oavhängiga socialdemokratiska partiet, framstod för dem som att de hade blivit testade och bekräftade när detta partis majoritet i Halle röstade för anslutning till Kommunistiska internationalen. Det var de debatter som inleddes i Tyskland efter arbetarklassens framgångsrika svar på Kapp-kuppen¹⁴, fackföreningsledaren Legiens¹⁵ förslag att bilda en ”socialistisk regering”, vilket följdes upp av KPD:s deklaration att man skulle utgöra en ”lojal opposition”¹⁶ till en sådan regering, som bildade den smältdegel där parollen om en ”arbetarregering” och därefter ”arbetar- och bonderegering” växte fram och som snart anammades av hela Internationalen. Det var ett initiativ från kommunistiska metallarbetare i Stuttgart i slutet på 1920, en möjlighet som Radek grep tag i och som han tillsammans med Paul Levi utvecklade till det *Öppna brevet* i januari 1921,¹⁷ vilket kom att utgöra den grundval utifrån vilken Kommunistiska internationalen utvecklade strategin med arbetarnas enhetsfront från december samma år.¹⁸ Och så till slut – efter att den verkliga bolsjevismen som skulle ha uppnåtts genom den omvandling som man försökt tidigare misslyckats – kom så den s k ”bolsjevismen” som Moskva 1924 påtvingade KPD, men denna var också, i stor utsträckning, en översättning till ryska och en reaktion på det som hänt och framförallt på det som inte hänt i Tyskland fram tills dess ...

Slutligen förblev bildandet av KPD och dess uppbygge mellan 1918 och 1923 en ofullbordad process som inte enbart avbröts av yttre faktorer, eftersom det var just det faktum att det var ofullgånget som var huvudorsaken till att andra faktorer fick fritt spelutrymme, vare sig det gällde utländska kapitalisters solidaritet när det gällde att ”rädda” Tyskland från katastrof eller den brutala brytningen vad gäller perspektiven för den tyska revolutionen i ryssarnas ögon. I själva verket bekräftade det den ryska revolutionens isolering, vilken i sin tur både betingade framväxten av ett byråkratiskt skikt i Ryssland och, som ett resultat av detta, teorin om ”socialism i ett land”. Långt dessförinnan kunde de tyska kommunistledarnas underdånighet inför ryssarna förklaras genom den vetskap de hade, eller den föräning de kände, om det egna misslyckandet, åtminstone lika mycket som ryssarnas självförtroende och auktoritet.

Från denna ståndpunkt framstod det inte för oss som om historien om de tyska revolutionärernas kamp kan förstås annat än genom att förkasta varje obönhörlig determinism. Ingenting var egentligen avgjort på förhand och otvivelaktigt var det ovanligt för människor att ha målet för sin strävan inom räckhåll, nämligen att förändra världen. Vi menar inte med detta att berättelsen om den tyska kommunismens första år kan reduceras till en historia om missade möjligheter, utan att studien, för att ta ett enda exempel – ”Leviaffären” – utan rimlig tvivel

¹³ Villkor för inträde man var överens om vid den kommunistiska internationalens andra kongress 1920. Se **The German Revolution** sid 423-32.

¹⁴ Försök till högerkupp i mars 1920 som besegrades av arbetarnas aktioner. Se **The German Revolution** sid 349-380.

¹⁵ Karl Legien (1861-1920): tysk fackföreningsledare, högersocialdemokrat, riksdagsledamot från 1903, ordförande för de tyska fackföreningarna; stödde kriget 1914, men uppmanade till generalstrejk mot Kapp-kuppen. Se **The German Revolution**, sid 353-71.

¹⁶ Se **The German Revolution**, sid 361-71

¹⁷ Se **The German Revolution**, sid 468-73

¹⁸ Se **The German Revolution**, sid 585-98

visar att många andra möjligheter för Tysklands och världens historia var möjliga med utgångspunkt från dessa ”vägkorsningar”. Om världskriget som inleddes 1939 skyntar fram mer än en gång på dessa sidor som ägnas åt arbetarklassens strider, så är det inte därför att Hitler skulle gripa makten mindre än tio år senare. Man stod inför ett reellt val mellan ”socialism” och ”barbari” och det vägvalet var beroende av vad Marx’ lärjungar företog sig i Tyskland under 1920-talet. Den fråga vi står inför, och som otvivelaktigt är långt ifrån besvarad på ett tillfredställande sätt, är varför de missade tillfället när så mycket stod på spel.

Detta är den fråga vi försökt besvara, men det är inte möjligt att på några få rader eller ens några få sidor sammanfatta det hela. I sina grundares tankar var KPD helt visst ett lyckligt lottat historiskt verktyg som strävade efter att tillhandahålla den revolutionära ledning som krävdes för att lösa den mänsklighetens kris som avslöjats så flagrant under fyra år av världskrig. Men likväl var det ett historiens objekt, en social organism som var underkastad sin miljö, det förgångna, yttre sociala krafter och den interna splittringen hos den klass som det hävdade att det baserade sig på; det gick igenom faser av tillväxt och sjukdomstillstånd, av framgång och reträtt, och insåg då inte alltid i tid de förändringar av konjunkturen som var nödvändiga att ta hänsyn till under klasskampen som det inte kontrollerade och inte heller kunde kontrollera.

Under den studerade perioden uppvisar KPD således ett flertal motsägelsefulla drag: i själva verket sammanför det Tyskland från förr, den ”gamla skolans” socialdemokrati och den framväxande kommunistiska traditionen på dess bolsjevikiska grundval, på ett sätt som är mycket annorlunda än det Zinovjev tillskrev det, men som Lenins anmärkningar till Clara Zetkin¹⁹ visar att han förstod på ett helt annorlunda sätt.²⁰ Precis som den tyska socialdemokratin uppvisade KPD, som redan var ett ”massparti”, 1922 alla tecken på att ett verkligt ”motsamhälle” började framträda, men till skillnad från socialdemokratin före kriget, visade det inte i sin teori och praktik några tecken på tendenser att integreras socialt i denna kompletterande form.

På grundval av dessa iakttagelser är det möjligt att dra slutsatsen att KPD under den studerade perioden och med hänsynstagande till det allmänna och nationella sammanhanget hade ett ganska begränsat manöverutrymme. Det kunde antingen snabbt leda till total seger – återförening av den tyska rörelsen på en ny grundbal – eller till degeneration. KPD var därför endast en övergångsformation. Denna insikt skulle kunna utgöra en användbar arbetshypotes för ytterligare ett forskningsområde: i alla händelser så är det oförenligt med uppfattningen att det skulle finnas någon sorts ahistoriskt kommunistiskt ”väsen”, och givetvis strider det mot alla ståndpunkter som identifierar bolsjevism och kommunism och i synnerhet bolsjevism och stalinism.

De beskrivna problemens politiska karaktär, de avtryck som ”vardagspolitiken” lämnat på historiskrivningen, de förfalskningar, förvrängningar och undanflykter som vi var tvungna att röja undan för att kunna teckna processens allmänna utveckling, ställde oss inför speciella utmaningar, i synnerhet när det gällde att under vissa speciella omständigheter i detalj rekonstruera ett sammanhang och en utveckling som kanske någon skulle vilja beskriva som objektiv historia: det finns ingen historia, i allmänhet och i synnerhet i ett fall som detta, som utan ett sådant förfarande kan garantera sina läsare att arbetet baseras på en verkligt noggrann undersökning av beskaffenheten hos en utveckling som inte var förutbestämd och inte baserad på en *a priori*-ideologi, även om den döljs bakom en så kallad vetenskaplig vokabulär....

¹⁹ Clara Zetkin (1857-1933): Tysk socialdemokratisk veteran, organiserade socialistiska kvinnor, nära Rosa Luxemburg; gick med i tyska kommunistpartiet kort efter dess bildande och blev kvar på dess högerflygel, stödde Paul Levi. [Broué syftar här på Zetkins redogörelse i [Minnen av Lenin – Red](#)]

²⁰ För en redogörelse för Lenins samtal med Zetkin under Kominterns tredje kongress. Se **The German Revolution**, sid 549-51.

Av det sagda bör det klart framgå att vi framför allt ville redogöra för vad vi kallar den "medvetna delen" av den "omedvetna process" som under denna period utvecklades i den tyska arbetarklassens djup, dvs den synliga delen av isberget, militanternas ansträngningar att organisera, bemästra och kvalitativt omvandla en klassrörelse som inte stod under deras kontroll. Vi förnekar inte att det skulle ha kunnat vara lika intressant – kanske ännu intressantare – att fördjupa vår kunskap om den omedvetna processen, att försöka klargöra mekanismerna hos den "spontana" rörelse som utgjorde det huvudsakliga verksamhetsfältet för de militanter som vi har försökt studera. Behöver vi påpeka att för att idag genomföra en sådan uppgift, så hade vi inte bara behövt ha andra politiska förhållanden, utan en helt annorlunda politisk utveckling bakom oss? När det gäller den tyska revolutionen har vi inte haft tillgång till, och med all sannolikhet kommer ingen någonsin att få tillgång till, material av det slag som gjorde det möjligt för Trotskij att i sin *Den Ryska Revolutionens Historia* redogöra för de dolda men avgörande fenomen som utgjorde grundvalen för alla politiska initiativ, den jordmån där tankar och en militant praktik rotades. Vi var tvungna att nöja oss med – och i slutändan är det åtminstone något – att beskriva denna rörelse med utgångspunkt från funderingarna och medvetenheten hos de människor som försökte göra historia medvetet.

Utifrån denna synpunkt vore det orättvist att kritisera oss för att ha skrivit en historia som enbart rör sig på partiledningarnas nivå, vilket för det första vore att antyda att det fanns "flera" ledningar, och för det andra att vi hela tiden dröjt kvar på politbyråns och centralkommittéernas nivå, medan vårt arbete omspannar ett parti med hundratusentals medlemmar, för att inte tala om dess periferi, den revolutionära "miljö" som det verkade inom. Det är sant att de problem vi ställs inför verkligen rör "ledarskapsproblem", om vi med detta avser människors försök att skapa sin egen historia. Men då borde vi förvänta oss att bli upplysta om, utan att hemfalla till den grövsta och ovetenskapliga determinism, hur mänsklig historia – och då verkligen "Historia" – kan åstadkommas genom en funktionell analys av strukturer, vilket efter allt att döma skulle vara det perspektiv som skulle ställas upp mot vårt, och som vi för vår del anser skulle vara helt sterilt utanför artificiellt avgränsade och snävt begränsade omständigheter, dvs utan hänsynstagande till själva historien. En sådan metod skulle endast vara användbar för snäva partiändamål, inte för att uppnå en förståelse av och i sista hand kontroll av mänsklighetens historia.

Vi måste emellertid påpeka att vi aldrig, under hela vårt arbete, förlorade närvaron och samspelen av faktorer som vi varken glömt eller underskattat ur sikte, men som vi inte betonade eftersom de inte var vårt ämne och detta av uppenbara orsaker med tanke på omfattningen av det material vi använde och behandlade: den ekonomiska och sociala makten; den politiska klarsynen hos den tyska borgarklassen som till sin egen fördel kunde tillgodogöra sig de ryska erfarenheterna vid en tid då den tyska arbetarklassen endast uppfattade dem i deras mest schematiska form och ibland till och med som en karikatyr; dess vetenskapliga klasskampspraktik, dess förmåga att förutse framtiden, att gripa initiativet genom reformer, löften eller provokationer; och slutligen internationella faktorer, utöver den ryska revolutionen i strikt mening, framför allt hatet mot världsrevolutionen som just hade uppenbarat sig i Ryssland, de privilegierades Heliga Allians i deras "Stora skräck".

Vår studie – åtminstone anser vi det – har dragit fram några av "verklighetens skrämmande frön" i ljuset, frön som ideologer av olika schatteringar kommer att finna det svårt att ta till sig. I sådana fall kommer de nog inte skylla på sina egna fixa idéer eller deras egen kult av det fullbordade faktumet – det mest ohistoriska sättet att gripa sig an frågor – utan snarare vad de kommer att benämna vår "ideologi", oavsett om de anser att den är "följdriktig" eller inte. Vi kan bara erbjuda dem våra ursäkter: det är inte vårt fel att den ryska revolutionen kronologiskt föregick den tyska revolutionen, att de kommunistiska militanter som försökte tillämpa den ryska revolutionens lärdomar spelade en mer avgörande roll i sitt eget land än anhängarna till

antiauktoritära filosofier, att Lenins och till och med Radeks roll var mycket viktigare än den mycket sympatiska Otto Rühle, vars roll inte var helt obetydlig. Det är heller inte vårt fel att de människor som var föremål för vår studie inte kunde dra nytta av den senare utvecklingen av de samhällsliga vetenskaperna som enligt vissa människor ovedersägligt sägs bevisa att deras ”projekt” – det ideal för vilket ett antal av dem offrade sina liv – endast var en andrangsutopi! Må våra kritiker avstå från att kritisera oss för att inte ha skrivit den bok som de gärna själva skulle ha skrivit! Inom denna historiska studies ramar, har vi för vår del försökt beskriva de tyska kommunistiska militanterna och deras tänkande och handlingar.

De övriga frågorna hör, trots att de oundvikligen samspelar – oavsett om det är oavsiktligt eller av illvilja – hemma i ett annat sammanhang som vi alltid kommer att vara villiga att fortsätta eller inleda en offentlig diskussion om.

Översatt från *Revolutionary History*, Vol. 9 Nr. 4, 2008, s. 108–118.

Översättning: Per Olof Eklund

Mer av Broué om Tyskland

[Tyskland 1921: Marsaktionen](#)

[Den tyska vänstern och den ryska oppositionen \(1926-1928\).](#)

[Leo Sedov i Tyskland för Internationalen](#) (början av 1930-talet)